

Correspondent Rik Goverde verblijft sinds twee weken in Liberia om verslag te doen van de grootste ebola-uitbraak uit de geschiedenis. 'Bij een warm voorhoofd schrik ik'.

Lopen tussen doden

door Rik Goverde

Het vliegtuig landt op zaterdag 6 september om half zes 's ochtends op Roberts Airport in Liberia. Door een tropische zondvloed rijden we even later de hoofdstad Monrovia binnen. Een van de eerste borden langs de weg: 'Ebola is real, and it's dangerous'. Een paar uur later. Voor het hek van Elwa 3, het behandelcentrum van Artsen zonder Grenzen met tweehonderd bedden, zitten twee kinderen en een oudere man te wachten tot ze naar binnen mogen. Zieke mensen worden weggestuurd; te weinig bedden, te weinig personeel. Het gevecht tegen ebola is de duurste missie van Artsen zonder Grenzen ooit, zegt een woordvoerder. „Een beschermende overall kost 24 dollar. Daar gebruiken we er 1.000 van per dag.” Binnen het hek, in een tent waar de verdachte gevallen zijn ondergebracht, liggen mensen ineengedoken op matrassen. Even verderop zitten patiënten bij wie het virus is vastgesteld te wachten of ze zullen leven of sterven. Vreemd om rond te lopen tussen mensen van wie een deel ten dode is opgeschreven. Op het moment van schrijven zijn in drie door ebola zwaar getroffen landen Liberia, Guinee en Sierra Leone sinds maart meer dan 2.400 men-

sen overleden aan de ziekte. Ruim de helft daarvan stierf in Liberia. Op een bevolking van 4,3 miljoen lijkt dat niet veel, maar in werkelijkheid maakt het virus vermoedelijk veel meer slachtoffers. Schattingen lopen uiteen van drie tot tien keer zo veel. En het officiële aantal zal de komende drie weken verdubbelen, vrezen internationale organisaties. En drie weken later nog eens. De uitbraak wordt vergeleken met de tsunami van december 2004. Een Amerikaanse specialiste vreest dat het uiteindelijke aantal doden op kan lopen tot 250.000. Bij de tsunami was de hulp er echter direct, nu komt die slechts langzaam op gang. Omdat het virus in mei en juni leek uit te doven. Omdat de internationale gemeenschap niet was voorbereid op een uitbraak als deze. En, zou een cynicus zeggen: omdat er nauwelijks westerse toeristen getroffen worden, zoals in Thailand en Indonesië wel het geval was. En omdat de landen economisch minieme spelers zijn. Maar nu begint de hulp dan toch op gang te komen. Deze week beloofde president Obama om 3.000 militairen te sturen die medische en logistieke hulp gaan bieden, die 17 behandelcentra van elk 100 bedden op gaan zetten en faciliteiten inrichten om 500 verpleegkundigen per week te trainen. Twee dagen na mijn aankomst, maandag 8 september. De straatjes in de sloppenwijk West Point zijn zo smal dat passanten elkaar wel moeten aan-

buitenland EBOLA

In Banjor halen hulpverleners de doden weg. foto Rik Goverde

“

Ik bel mijn ouders dat ik hoofdpijn heb; ze reageren met 'kom terug, wij betalen je ticket'

raken. Hier gaat het leven door, zo goed en zo kwaad als dat kan. Mensen lachen, leven, doen boodschappen in de kleine winkeltjes. Ze staan dicht opeengepakt in de rij voor voedsel dat wordt uitgedeeld door het Rode Kruis. Elkaar niet aanraken is nauwelijks mogelijk. Toen ik mijn familie en vrienden vertelde dat ik naar Liberia ging om verslag te doen van de grootste ebola-uitbraak in de geschiedenis, barstte een stroom aan bezorgde reacties los. En vlak nadat ik de eerste foto vanuit een ziekenhuis op Facebook poste, schreef een kennis: 'Been there, photographed it, now get the f*ck out of there'. Een paar dagen later meldde ik mijn ouders via Skype dat ik hoofdpijn had: 'Daar heb je het al. Terugkomen. Wij betalen je ticket', was hun antwoord. De reacties komen voort uit de hoge besmettelijkheid van het virus, waar nog geen vaccins of medicijnen voor bestaan en het onwezenlijk hoge sterftecijfer. Bij eerdere uitbraken overleed soms tot 90 procent van de patiënten,

op dit moment sterft in Liberia volgens Artsen zonder Grenzen 70 procent van de zieken die nog beter zou kunnen worden. Het virus wordt overgedragen via direct contact met lichaamsvocht van een ernstig zieke of een dode. Bloed, snot, diarree, koortszweet. Het is een wrede ziekte; de slachtoffers sterven mensonterend en besmetten hun geliefden en verplegers, mensen die hen verzorgen in de uren van nood. Maar ook besmet zweet, dat achterblijft in een taxi, kan het virus overdragen. Toch kun je als journalist redelijk veilig werken. Niemand aanraken, laarzen dragen, soms een mondkapje. Zo min mogelijk met de taxi gaan. Fotografieren kan van enige afstand, een meter is dichtbij genoeg. In banken en hotels wordt bij binnenkomst je temperatuur opgenomen, overal in de stad staan emmers met chloorwater om handen te wassen. En organisaties als Artsen zonder Grenzen en het Rode Kruis werken met strenge protocollen. Ze ontsmetten nauwgezet iedereen die in de buurt is. De kans op ebola is dus klein. Toch

vreest het. Bij een warm voorhoofd, denk je 'zou het kunnen dat...?' Soms bedenken ik dat ik geen noodplan heb doorgesproken met de redactie. Wat als ik ziek word? Hoe kom ik veilig naar Nederland, wat zijn de mogelijkheden? Het is woensdag 10 september. In het dorpje Banjor, waar 21 mensen stierven aan ebola, staat de 7-jarige Abraham op het zand temidden van golfplaten hutjes. Zijn moeder wordt in een lijkzak weggedragen. Om hem heen staan en zitten mensen te huilen. Mannen in pakken lopen rond, maar geen mens troost het joch, dat met zijn zusje Beatrice op zijn arm staat. Hij zorgde voor zijn moeder en kan het virus dus bij zich dragen. Hij huult, ik probeer zijn tranen op de foto te krijgen. Later die dag in het crematorium, bij brandstapels van lichamen van een meter of 4 hoog. Die worden pas 's avonds aangestoken, zodat de buren de rook niet zien. Als de voorman mijn camera ziet, word ik weggestuurd. Na een kwartier op hem inpraaten, mag ik het terrein weer op om te

zien hoe acht lijkzakken op het brandhout worden gelegd. Om te zien hoe Liberia met de uitwerking van ebola worstelt. Dat is de reden om hier te zijn, op een moment dat waarschuwen nog zin heeft. Om te laten zien hoe Ugandese artsen vanuit een opslagruimte werken omdat goede voorzieningen en een goede organisatie ontbreken. Om te laten zien dat door een trage internationale reactie mensen onnodig sterven. Liberia is een kreupel en door corruptie geplaagd land; als dat niet geholpen wordt, verspreidt de ziekte zich. Niet direct naar het veilige Westen, met haar voorzieningen en goed functionerende gezondheidsapparatuur. Maar hier gaan nog duizenden mensen sterven aan het virus. Tienduizenden. En het kost de internationale gemeenschap 750 miljoen euro om het virus te bestrijden, was de eerdere schatting. Op vrijdag 12 september rijden mijn chauffeur Telly en ik naar het Redemption Hospitaal, langs de drukke markt op Bushrod Island. Mensen

schuren langs elkaar. Als hier iemand acht ambulances op een rij, ziekenstrompelen de auto's uit. Een jonge man ligt op een bankje, hij kijkt met zijn gelige ogen hulpeloos in de lens van de camera. Ik druk af. reageren? spectrum@depersdienst.nl

maakt, om kinderen uit te nodige spelenderwijs te bewegen in plaats van de roltrap te nemen. Dat gezegd hebbende, is diëten in Mexico-Stad nog steeds een hals karwei. Iedere straathoek nodigt uit tot het kopen van ongezond eten, en aan de drieterflessen frisdrank is bijna niet te ontsnappen. Maar ik zal wel moeten; ik mag me dan best geïntegreerd voelen, die bonenbuik raak ik liever kwijt.

standplaats Mexico
Jan Albert Hootsen

Bonenbuik

Sinds begin deze maand ben ik op dieet. Geen overbodige luxe, want de laatste jaren ben ik flink wat kilo's aangekomen. Die ongezonde situatie is niet toevallig vijf jaar geleden begonnen; dat was het jaar dat ik me permanent in Mexico-Stad vestigde. Want Mexico, zo ondervind ik zelf, is een dikmaker. Iets meer dan een jaar is Mexico nu officieel het dikste land ter wereld, een twijfelachtige eer overgenomen van de Verenigde Staten. Bijna een derde van de bevolking lijdt aan obesitas. En diabetes eist jaarlijks 70.000 doden. Dat aantal zal alleen maar toenemen: ieder jaar komen er een half miljoen Mexicanen met suikerziekte bij. Waar het gezond leven betreft, doen de Mexicanen eigenlijk alles fout. Het typisch Mexicaanse dieet bestaat uit veel maïs, vooral in de vorm van tortillas (pannenkoekjes), bonen en vooral héél veel vlees. Een overdosis aan koolhydraten, eiwitten en verzadigd vet dus. Afgezien van een enkel schijfje tomaat en een blaadje sla wordt daar niet of nauwelijks groente bij gegeten. Die caloriebommen worden weggespoeld met enorme hoeveelheden frisdrank; nergens wordt zoveel Coca-Cola per hoofd van de bevolking gedronken als hier. En zelfs als er sapjes van vers fruit worden gedronken, gaan daar vele lepels suiker bij. Zo ontstaat de typisch Mexicaanse bonenbuik, die nog eens wordt gestimuleerd door de eetkraampjes die door de hele stad te vinden zijn.

Nu stonden bonen, maïs en vlees altijd al op het Mexicaanse menu, maar de Amerikanisering van vooral de laatste twintig jaar heeft de typische Amerikaanse junkfood er nog eens bovenop gegooid. Op bijna iedere hoek van iedere straat in Mexico-Stad is wel een McDonald's, KFC of Burger King te vinden. Daar komt nog eens bij dat de meeste Mexicanen nauwelijks aan beweging doen. In Mexico-Stad, een betonnen jungle vol woest toeterende auto's en slechts enkele tientallen kilometers aan fietspaden, is sporten op straat ook bepaald niet makkelijk. Al-

leen de in geogede wijken als Polanco, Condesa en La Roma wonende midden- en bovenklasse heeft ruimte, tijd (en geld) om aan hardlopen te doen of een sportschool te bezoeken. De regering lijkt inmiddels ook door te hebben dat de obesitas-epidemie een levensgevaarlijk probleem dreigt te worden. Op scholen in Mexico-Stad krijgen kinderen nu gezond eten in de pauze. Een frisdrankbelasting heeft vorig jaar voor veel deining gezorgd en in sommige metrostations zijn van de trapreden een soort levensgrote pianotoetsen ge-